

dešavanja teksta kao jezičkog sistema međusobno motiviranih reči (znakova), donosi samo isprazan iskaz, stilski siromašan (uprkos svoje leksičke "punoće"), i konačno poeziju bez nužne samosvesti bez neke dublje vrednosti i za onog koji je piše (što je tragično) i za onog koji je prinuđen da je čita — tumači (što je nepodnošljivo).

Poeziju ove vrste najčešće tumačimo kroz njeno "novo doživljavanje sveta, novu perspektivu viđenja, inventivnu imaginaciju..."; govoreći o njima kao o sj štiškim vrednostima i oslobađajući je (takvu poeziju) od svih eventualnih "poetika" kao izvesnih "merila vrednosti", ali, isto tako, ne smemo zaboraviti da je "oslobađamo" i od onih vanvremenskih kategorija (estetskih) koje omogućavaju istinsku percepciju umetničkog teksta. Dakle, ovo bi bio širi kontekst, uopšten, u kojem se nalazi i poezija R. G. Tilija, vegetirajući do pesničke konvencije (ili elokvencije), a da je pri tom ne doživljava (konvenciju) kao sopstveno iskustvo.

Siromašna duhom, pa čak i imaginacijom, ona svoju prazninu prikriva masom reči, fraza, parola. Analitičko mišljenje, kao glavni instrument u rukama ove poezije, ipak ne može biti dovoljno da bi oformilo tekst koji pretendira na epitet poetskog. Ono mora u sebe uključivati i kulminativnu završnicu (sintezu), koja će od tih razjedine-nih delova (svakidašnjice) ponovo sačiniti celinu (sada možda opravdano alogičnu), ali obogaćenu i uslovljenu objektivnim istorijskim duhom "novog vremena" i subjektivnom perspektivom stvaralačkog duha. Tek na osnovu ovakvog procesa poezija se može realizovati kao izvesna pesnička sloboda koja s prvom negira tradiciju. Tog jedinstva u ovoj poeziji nema, te ona nužno anticipira svoju budućnost, a to je — ukidanje sebe.

Kao glavna umetnička intencija u Tilijevoj poeziji se ispoljava namera autora, da konstatuje rasulo današnjeg života i pojavnog sveta — civilizacije. Pri tom je njen (geografski) volumen prilično obiman: T seže od Balkana, preko Pariza, Amsterdama, do Njujorka, gde doživljava bitničku poeziju veoma "intimno". Skala raspoloženja pri takvom "putešestviju" kreće se uglavnom linijom rezignacije, koja varira od krajnosti apatije do krajnosti nerazgovetnog stanja agresije, čiji uzrok nije potpuno jasan.

Ponekad se nameće neizbežan utisak izveštačenosti poetskog doživljaja i prikazanog poetskog sveta i nesintetičnosti poezije koja dolazi iz nekog otuđenog sveta (nama ne tako bliskog), ali koji je razigran prilično jakim koncentratom imaginacije i subjektivno ograničenom kosmopolitskom svešću. Izvestan "pesnički manir" može se uočiti u grubo transponovanoj sirovij i bogatoj imaginaciji u tekst pesme, bez ikakvih prethodnih poetskih obrada. Stihija ove vrste je mestimično toliko snažna da gotovo potire svaki estetsko-poetski efekat: "Ilevruka kajgano zapržiła si mi čorbu tog leta 1980. na vršcima prstiju priznajem ali ipak, njene su, to jest tvoje, tebi se obraćam, reke pre koračali mnogi kao i moje tablete rumove lule i pilulice..."

Tekstovi su najčešće osmišljeni stihijskim "diktatom asocijacija", ali bez nužne kritičke i poetske samosvesti. U beskonačnom nizu smenjaju se momenti racionalnog, emotivnog, naturalističkog, pa i egzistencijalističkog, koji se slivaju jedan u drugi, ili ponekad funkcionišu kao binarne opozicije čiji spregovi omogućuju, uslovno rečeno, izvesni "dramski efekat" (individualnog trajanja u svetu) ove poezije koja se neprekidno nalazi u raskoraku između sebe (izobilja) prema svetu (izobilju), te je krajnji rezultat neko "nulto" stanje koje označava u izvesnom smislu egzistencijalističku prazninu teksta, a akatarzično dejstvo ove poezije. Primer takvog svojstva čak u domenu doslovnog iskaza mogli bi predstavljati stihovi:

"prozore taksija
obasipa žuta kiša
(žute boje)
šofer te vozi kući
i ko zna zašto
na tvom licu nema
nikakvog izraza"
(ja)

Sve u svemu, izvesna "ciklična priča" ove poezije ostvarena je (ipak) kroz univerzalne pesničke teme ljubavi, slobode, smisla i besmisla, i sve tako do najbanalnijih transponovanja "vizuelnih efekata njujorških reklama" u jezičku prirodu teksta. Celokupni utisak ovog pesništva bila bi konstatacija razjedninjenosti i nategnute tendencije (ponekad) da se razbije svaki značenjski ili slikovni oblik kao mogućnost komunikacije sa tekstom. Povremeno ova tendencija ima i uspeh poetskih efekata kao što je stih: "Potraži tužne rode i zle daždevnjake oni su moji kuriri."

Ali, ponekad to ostaje u domenu neke privatne (ne baš uspele i originalne) simbolike:

"ti bi ta dela pobacala
u dortmudska potkrovlja 1974
iz nebodera i gumenih liftova —
nad oblacima pređi, dakle, u taj frižider
i čitaj moja najbolja ostvarenja:
na pragu leži mrtav slon
i taj slon je simbol (kao i sve druge žene);
pet grofica i kamena flauta (to su već) suštine
i svojstvo."

Trebalo bi još reći da je nemoguće stvarati iz ničeg, bez nužnih poetskih istraživanja realnosti kao svog poetskog objekta i njenog jezičkog ekvivalenta-poezije. Poezija može biti igra, ali igra koja osmišljava svoje estetsko i poetsko biće. Obrnuto, besmislena igra (iz dokolice), bez ikakvih načela, koja sama ne zna svoj smisao, postaje nužno nešto što bi se moglo nazvati improvizacijom poezije. Potrebno je ispitati najdublje izražajne mogućnosti (kolokvijalnog) jezika, ako već hoćemo putem njega da ostvarimo poetsku osobenost.

**STEVAN RADAK: »NOĆNO PECANJE«,
KOV, VRŠAC 1983.**

piše: Aleksandar Nogo

Redukovati poetski svet oslobađanjem metaforičnog jezika, asocijativnih spojeva, dugim rečima, osloboditi ga hermetičnosti i okrenuti njegovu »zornost« izvan sebe, tako da događaji i uopšte predmetnost poetskog pejsa sami propevaju, možda i nije loša zamisao, ukoliko se teži da se primeni postupak neutralnog pripovedanja.

Tekst *Noćnog pecanja*, grafički možda neopravdano podeljen na šest ciklusa (pošto ne nose smisaonu zaokruženost), pokušava da sugerira koherentnost i sistematičnost pesničkog postupka. Radi se, zapravo, o redukovanom poetskom svetu u kojem se Radak odrekao mnogih poetskih postupaka, premda odabrani pesnički prostor to ne zahteva: naprotiv, to ga još više zatvara u intimnu (usku) narativnost. Gušen sopstvenom narativnošću, iskaz je primoran da osigura sebi prostor preko granice stiha, te svoju funkciju uspeva da realizuje tek na nivou strofe. Otuda se možda govoriti upravo o sintaksi (čak i na nivou njene gramatičke organizacije) u okviru ovih tekstova.

Jezik za koji se odlučio Radak, u skladu s narativnom tendencijom, svoden je na ulogu jezičkog koda, posredstvom kojeg je omogućena komunikacija i u kojem se saopštenje poistovećuje sa pesničkom »porukom«. S te tačke, estetska dimenzija teksta je prilično uprošćena, pojednostavljena i kreće se na sasvim vidljivom nivou-čistog eksplicitnog iskaza.

Noćno pecanje počinje i završava se faktografski. Jezik ovde nije objekat poetske kontemplacije, već je isključivo upotrebljen radi svoje komunikativne uloge, bez metaforičnih dubina, bez treće dimenzije teksta (mitska), iako se, sluteći po izvesnoj selekciji pojedinih reči, oseća da autor pretendira na tako što. Međutim, mitski prostor leži u dubini reči (dvostrukom sistemu reči — po Bartu), te je teško postići »mitsku atmosferu« tek na nivou referencijalne uloge jezika. Pesnik mnogo više ovde kazuje negli što zbilja stvara.

Što se, pak, tiče iskustva ove poezije, ono se svodi na uski svet intime. Nijednog trenutka nema iznenađujućih (lucidnih) opažanja, dublje misaonosti, niti pronicljivog stava. Tu i tamo pažnju privuče kakva sugestivna slika (*Beli jastuk, Novo lišće, Noćno pecanje IV*), ili poneka ne baš originalna sentenca (*Na radnom mestu*), ali veoma brzo biva ugušena nadolazećom retorskom preopširnošću. Očigledno je da autor *Noćnog pecanja* tretira uglavnom probleme svakidašnjice, beležeći događaje koji prolaze neopaženi mimo nas. Tako smo na poseban način uvučeni u pesnikov svet intime, u čijoj su »žiji interesovanja« odnosi koje »lirski subjekat« uspostavlja s pojavnom realnošću.

Vrednost ove knjige jeste njena tematska orijentacija, koja ukazuje na jedan prikriven svet, prisutan a neprimećen, kao i to što su problemi intimnog dobro sistematizovani. Mislim da bi tekstovi bili još uspešniji kada bi se oslobodili nepotrebnog emotivnog naboja, koji je više teret za ovu poeziju negoli njena prednost.

FILOZOFSKI FAKULTET

stevan musića bb, novi sad
radnim ljudima naše zemlje,
čitaocima i saradnicima polja

ČESTITA 29
NOVEMBAR, DAN
REPUBLIKE
I NOVU 1984.
GODINU